

o to väčší odpor prejavili voči niekoľkým jednotlivcom, ktorí si nezaslúžili dôvery ľudu. Vo volebnej miestnosti sa rozprúdil seriózny boj s otvorenými kartami o zostavenie jednotnej kandidátky. K slovu sa dostal každý. Z našich radov chceme na kandidátku len ľudí čistého štítu, ľudí s nepoškvrnenou minulosťou, bojovníkov odvážnych a nekompromisných. Nechceme tých, čo idú za kariérou a upravujú cesty a cestičky ku kariéru aj iným. Chceme prácu pre ľud, nezištnú prácu pre všetkých.

Prítomní prejavili vážny nesúhlas s niektorými osobami zo strany KS i DS. Apelovalo sa hlavne na príslušníkov DS, že je v záujme čestnej a trvalej spolupráce, aby aj oni tak odvážne sa zbavili nehodných ľudí vo svojich radoch, ako to robia komunisti, lebo len tak bude možné prejsť dôveru kandidátom DS na spoločnej kandidátke Národného frontu. Ak by sa prijímali a usadzovali v DS protiľudové, špekulantské, kapitalistické, minulosťou zafažané živly, občianstvo by nemohlo dať súhlas k zvoleniu kandidátov DS na predloženej spoločnej kandidátke a trvalo by na kandidátoch svojich. Apel zapôsobil. Členovia volebnej komisie za DS vykonali výmenu osôb podľa želania voličov a jeden člen DS, stavaný na prvé miesto, považuje za svoju povinnosť, aby predniesol slová obhajoby. V svojom prejave dáva záväzný sľub, že bude pracovať za očistu vo svojej strane a na čestnej spolupráci na výstavbe ľudovodemokratických poriadkov spolu s komunistami. Voličstvo prijíma jeho predsavzatie ako prísahu s veľkým nadšením a prejavuje dôveru jeho osobe. Vôľa voličstva vynútila si na spoločnú listinu Národného frontu i prvé ženské kandidátky.

Po spoločnom zostavení listiny hlasovalo sa jednotne a všetkých navrhovaných zvolili potleskom. Výsledok: 34 mužov, 2 ženy; za KS 39, za DS 7.

Po zaspievaní hymny sa voličstvo rozišlo s vedomím svojho víťazstva. Je žiadúce, aby taký živý záujem bol venovaný trvalej budovateľskej práci novozvolených členov Národného výboru so strany všetkého občianstva, aby výsledky tohto víťazstva sa čoskoro mohli prejsť na spech a radosť všetkých Hlohovčanov, nášho drahého Slovenska a celej ČSR. S. V.

Pravda (Bratislava), 1. 5. 1945, čís. 58.

[246]

1945, 2. květen. Dachau. — Zpráva o první oslavě Svátku práce osvobozenými českými a slovenskými politickými vězni. „Národní jednota a svornost jsou nejvyšším příkazem této chvíle.“¹

Náš první veřejný projev.

P r v n í m á j.

Před českým blokem stojí řečnická tribuna ozdobená československou vlajkou, na bloku vlají prapory bratrských národů. Ruská, jihoslovanská a polská vlajka se radostně třepotají a snoubí své barvy s naší. V devět hodin přicházejí bratři z osmého bloku s praporem v čele, české duhovenstvo z bloku dvacátého šestého a ostatní bratři, roztroušení po různých blocích tábora, jakož i ti, kterým nemoc dovolila, aby opustili své nemocniční lůžko na revíru.

Velebné zvuky naší národní hymny — více srdcem než ústy zpívané — zaznívají při vztyčování čsl. vlajky a na tribunu vstupuje předseda československého národního výboru v Dachau MUDr. František Bláha. „Tento okamžik,“ zdůrazňuje, „nás zavazuje k tomu, abychom si slo-

¹ Dachau byl nacistický koncentrační tábor u Mnichova. Přes nejbrutálnější teror se v Dachau postupně od roku 1942 vytvářely ilegální organizace, členěné zprvu podle národnosti, které se později sjednotily v organizaci internacionální. Na konci druhé světové války organizovala ilegální organizace vězňů při likvidaci tábora a pochodu smrti shromadný přechod vězňů vstříc spojeneckým vojskům. Manifestace, kterou uspořádali osvobození političtí vězni 1. máje, v den Svátku práce, ukazuje, že se všichni bez rozdílu politického a náboženského přesvědčení sjednotili na myšlence spolupráce v Národní frontě.

žili slib, že budeme rádi a s nadšením pokračovati v práci, z níž jsme byli násilím vyloučeni. Po šestileté přestávce každý z nás ochotně nastoupí opět na své místo ve vlasti, z něhož byl zločinnou rukou německých brabantů vytržen.“ Řečník s vděčností vzpomíná na naše osvoboditele, na presidenta USA Trumana, SSSR a Anglii, vzpomíná našeho presidenta Dr. E. Beneše a našeho odboje domácího i zahraničního (bouřlivé volání souhlasu). Ke konci pak obrací se k poměrům místním a vybízí k trpělivosti, neboť jest ještě mnoho úkolů, které na nás čekají, zvláště starosti o bratry nemocné a zemdlé. „Všechny třeba přivést domů, neboť každý bude doma nezbytně potřeba.“

Za československé vojáky promluvil pplk. Toscani, který hned zpočátku své řeči vzpomíná těch bratří, kteří se těchto slavnostních chvil nedočkali a minutovým tichem uctívá jejich čestnou památku. „Kolik mravního ponížení a tělesného strádání prožil každý z nás. A proč, draží bratři? Poněvadž jsme milovali svoji vlast právě tak, jak je povinností příslušníka každého národa. Proto nás zavřeli do tohoto úzkého prostoru, proto nás po léta stíhali nenávisť podle své surové a bezohledné přirozenosti. Ale marně se snažili nás zničit! Proti násilí jsme postavili pevnou vůli překonat všechny bědy a ta byla skutečně silnější než všechny jejich ničivé pokusy. Proto tu stojíme k oslavě prvního máje.“ Potom děkuje spojencům a vykládá, jakého úsilí bylo třeba k tomu, aby silně vyzbrojená moc německá byla zničena a že to byla nejen síla fyzická, nýbrž i mravní, která i v těchto nejhroznějších chvílích dávala víru ve vítězství. Svůj projev končí závazkem, že „budeme svorně a poctivě pracovat ve prospěch našeho národa a státu, jež může býti tím krásnější než byl dříve, poněvadž Německo, jež bylo naši zkárou, leží po zásluze rozbito a pokořeno v prachu. Proto je letošní první máj o tolik krásnější než všechny předchozí.“

Za duhovenstvo promluvil Josef Plojhar,² jenž ve svém nadšeném projevu zdůrazňuje hlavně jednotu celého národa a ukazuje, že jsou to tři body, jež nás všechny spojují: naše samostatnost, která přináší s sebou i závazek býti odkázán sám na sebe, společné utrpení celého národa a malichernost příčin, které nás často rozdvjovaly. A proto my, kteří vycházíme z koncentračních táborů, musíme býti apoštoly této jednoty a vystoupíme vždy a všude proti každému, který by chtěl národní jednotu jakýmkoliv způsobem rozbít. Hlásíme se k práci

² Celý text tohoto projevu, který ukazuje, jak pokrokově smýšleli někteří vlastenečtí katoličtí kněží za okupace, zněl takto: „V minulých letech byly oslavy 1. máje především výkřikem sociálně slabých a utlačovaných, zatím co dnešní První máj oslavujeme zde všichni, bez rozdílu společenského, bez rozdílu politického. Zatím co doma ve vlasti vyvrcholuje boj proti nacistickým uchvatitelům a blíží se k vítěznému konci, manifestujeme my zde za lepší život lidstva. Po všem, co jsme prožili, je nám jasné, že my všichni bez rozdílu politického přesvědčení, musíme tvořit jeden celek. Tuto myšlenku sjednocení národa musíme přenést i do vlasti, neboť jsou tři věci, které nás především spojují: společné utrpení národa v posledních šesti letech, naše znovudobytá samostatnost a konečně opravdové bratrství, které se už nikdy nedá rozvracet malichernostmi.“

Zkušenosti a utrpení minulých let nás přesvědčují, že nerozborná jednotu celého národa je naprosto nutná. Jen ten národ se v budoucnosti udrží a bude vzkvétat, který zachová svou jednotu a nebude tříštit své síly v malicherných bojích. Máme sice přátele, ale především musíme spoléhat sami na sebe. K jednotě národa zavazuje nás i prolitá krev přečetných obětí fašistického režimu, muka popravených, slzy pozůstalých a všechna bída a utrpení, jimž byl vystaven náš lid. Utrpení minulých let musí nás konečně přesvědčit o nutnosti nerozborné jednoty celého národa. Jak směšné byly rozdíly, jež nás kdysi rozdělovaly. Různost mínění a názorů je pochopitelná, ale tato různost, jako krásná kytice rozmanitých barev, musí být nádherným celkem národní jednoty. To vše nás všechny zavazuje k spolupráci na vybudování nové, svobodné, demokratické a sociálně spravedlivé republiky, ve které by národ jako celek rozhodoval. Chceme republiku sociálně spravedlivou, chceme, aby existence každé rodiny byla sociálně zabezpečena, aby se každý mohl účastnit kulturního života, aby měl zajištěno právo na práci, a aby u nás vládla kulturní svoboda a tolerance. Zájmy jedinců nesmějí již převyšovat zájmy celku, zájmy národa a prospěch lidu.

Nastává nová éra. Evropa bude vedena Slovany, kteří jí dají také svůj slovanský a sociálněpolitický ráz. Kdyby někdo v budoucnosti chtěl tříštit naši národní jednotu, pak my, kteří jsme prošli utrpením dachauského pekla, musíme se postavit proti tomu. My, kteří vycházíme z koncentračních táborů, musíme být apoštoly celonárodní jednoty. Vystoupíme vždy a všude proti každému, kdo by chtěl národ jakýmkoli způsobem rozbít. Hlásíme se k práci při budování nové, šťastné, demokratické Republiky československé. Hlásíme se k práci pro novou Evropu a nový světový řád ve smyslu ideálů našeho velkého spojení a vítěze této války — Sovětského svazu“. (Viz Josef Plojhar: Vítězný únor 1948 a čs. strana lidová, str. 147—148, Praha 1958.)

pro novou Evropu a nový světový řád ve smyslu ideálu našich spojenců a vítězů této války, Ruska, Ameriky a Anglie.

Za dělnictvo se ujal slova poslanec Gustav Kliment, který ve své bohaté a hluboce procítěné řeči vyzdvihuje význam tohoto slavnostního okamžiku, osvětluje všechny průvodní zjevy této války a vyvozuje, že tato válka je válkou sociální, vynesená politicky uvědomělými a organizovanými masami a jejich předválečnými hnutími a boji. Vyjadřuje uspokojení nad prací československé vlády, zvláště nad hospodářskými a sociálními reformami, které až dosud publikovala a končí doslova: „Chápeme se proto se zadostiučiněním vedoucího hesla v dubnovém prohlášení československé vlády v Košicích: Národní jednota a svornost jsou nejvyšším příkazem této chvíle — jakož i zdůvodněním, že tato jednota má být naplněna ofensivním duchem. Od odhodlanosti této národní jednoty závisí provedení všech národních úkolů a obrana této jednoty národa je proto životním zájmem nás všech. Přísný zákrok proti všem dnešním rušitelům jednoty, proti všem dosavadním i dřívějším, otevřeným i skrytým pomocníkům německých okupantů je také jednou z vedoucích směrnic nové československé vlády. Náš národ svojí bojovnou tradicí, svou hospodářskou silou, vyspělým průmyslem, technikou, zemědělstvím a vysokou kulturou, jakož i geografickou polohou je povolán státi na vedoucím místě mezi malými národy Evropy, bude-li si jen vědom národně a sociálně revolučního rázu dnešní doby a požadavku i úkolu malých národů. Z toho vyplývá úkol našeho národa být mezi malými národy první v boji za demokratickou a sociálně šťastnou budoucnost Evropy. To bude nejlepší cesta k definitivnímu zajištění naší národní svébytnosti.“

První veřejný projev československý v Dachau byl zakončen poslancem Ladislavem Kopřivou. „Pryč s rušiteli jednoty a svornosti národa“, volá řečník a pokračuje: „Jsme poučeni hrůzami fašistického teroru, okupantsky zvířeckým pustošením naší krásné domoviny a zemí jiných národů, masovým vyhlazováním nejlepších synů a dcer našeho národa a národů ostatních. Zamezme bojovou demokracií, ofensivní jednotou národa opakování této krvavé hrůzy příštím generacím! Pochopme národní, sociálně revoluční ráz války a nastupme cesty, jež vedou ke krásné budoucnosti národa a lidstva k šťastnému spoluzítí národů.“ Nadšený souhlas přítomných byl mnohaslibným závazkem pochopení a tím upřímněji vyzněl souhlas k odeslání telegramu čsl. vládě tohoto znění:

„My Češi a Slováci, shromáždění na prvním společném projevu v osvobozeném koncentračním táboře Dachau, zdravíme jménem tisícipětistý Čechů a Slováků v táboře naši čsl. vládu. Stejně tak prosíme, aby byly předány naše pozdravy a díky našim spojencům: vládě SSSR, USA a Anglie. Jsme v těchto slavných dnech stejně tak jednotni v radosti jako odhodláni připětí svými silami k zasazení poslední rozhodné rány fašismu. Očekáváme příkaz čsl. vlády a budeme šťastni, budou-li nám co nejdříve přiděleny úkoly, jimiž se zařadíme jednotně a okamžitě do služeb republiky.“

Pěvecký sbor ukončil zdařilou oslavu prvního máje v Dachau přednesem chorálu „Kdož jste boží bojovníci.“

V Nový život,³ 2. 5. 1945, čís. 1. — VHA Praha. DO, kart. 80. Cykl.

[247]

1945, počátek května. Košice. — Z oběžníku expozitury pověřenectva SNR pro záležitosti vnitřní všem okresním národním výborům o zrušení župních, obvodních a okresních úřadů a o zřízení úřadů národních výborů.

Slovenská národná rada nariadením zo dňa 7. apríla 1945 čís. 26/45 Sb. nariadenia SNR okrem župných úradov zrušila aj obvodné (obecné) notárske a okresné úrady s tým, že na-

³ „V nový život“ byl časopis osvobozených politických vězňů v Dachau.